

NETAISNĪBA

MARIHUĀNAS UN KOKAĪNA JAUTĀJUMOS

LATVIJAS ANTIDOPINGA BIROJA EKSPERTS JURIDISKAJOS JAUTĀJUMOS **ROBERTS LAURIS**

Ar 1. janvāri spēkā stājies 2021. gada Pasaules Antidopinga kodekss, padarot stingrāku regulējumu pret tādām narkotiskām vielām kā marihuāna un kokaīns. Šim grozījumam ir ļoti būtiska nozīme, parādot domāšanas maiņu un izceļot sportistu veselību kā primāro vērtību. Lielai daļai sabiedrības ļaunprātīgi lietotu vielu regulējums ir kas jauns un nedzirdēts un, iespējams, par šādu regulējumu tiek uzziņāts, tikai lasot šo rakstu, tomēr ļaunprātīgi lietotu vielu regulējuma aizsākumi konstatējami, jau izstrādājot 2009. gada kodeksu. Tolaik daļa ieinteresēto personu norādīja, ka pārlietu daudz līdzekļu tiek ieguldīts antidopinga noteikumu pārkāpumu lietās saistībā ar marihuānas un tās aktīvās vielas tetrahidrokanabinola (THC) konstatēšanu sportistu analīžu paraugos. Lai arī daļa kodeksa parakstītāju norādīja, ka šos finanšu līdzekļus, kā arī laiku lietderīgāk būtu izmantot citiem mērķiem, piemēram, izmeklēšanas darbību veikšanai citu antidopinga noteikumu pārkāpumu

izskatīšanai, kas saistīti ar būtisku vienlīdzīgas konkurences apstākļu pārkāpšanu, izglītības pasākumu veikšanu u. c., vairākums ieinteresēto personu neatbalstīja marihuānas izslēgšanu no aizliegto vielu saraksta. Izstrādājot 2015. gada kodeksu, ieinteresētās personas joprojām uzturēja viedokli, ka marihuāna ir izslēdzama no aizliegto vielu un metožu saraksta, norādot, ka tā parasti tiek lietota ārpus sacensību laika, bet sacensībās konstatējama vien ļoti nelielos daudzumos. Arī šoreiz pēc garām diskusijām Pasaules antidopinga aģentūra (WADA) tomēr neapstiprināja marihuānas izslēgšanu no aizliegto vielu un metožu saraksta, jo uzskatīja, ka tas varētu dot nepareizu signālu jaunākās paaudzes sportistiem. Tomēr tika panākts kompromiss un 2013. gada 11. maijā pieņēma jaunu tehnisko dokumentu «Izšķiršanas robežas apstiprinātā sliekšņa vielu daudzuma noteikšanai», marihuānas sliekšņlielumu palielinot no 15 ng/ml uz 150 ng/ml. Līdz ar to turpmāk marihuānas konstatēšana paraugā tika uzskatīta par antidopinga noteikumu pārkāpumu tikai tādā gadījumā, ja dopinga kontrole veikta sacensību laikā un marihuānas aktīvā viela tetrahidrokanabinols (THC) pārsniegusi 150 ng/ml. Šajā pašā laikā kodeksa grozījumu projektā parādās pirmais ļaunprātīgi lietoto vielu regulējuma projekts, izraisot būtiskas diskusijas starp WADA un ieinteresētajām personām. Jau tolaik cilvēku daļa turpināja norādīt, ka, lai izskatītu lietas pēc sociālo narkotiku klātbūtnes konstatēšanas sportistu analīžu paraugos, tiek ieguldīti nesamērīgi lieli līdzekļi. Kaut WADA pret šiem ieteikumiem izturējās piesardzīgi, tika konstatēts, ka par ļaunprātīgi lietotu vielu regulējumu vēl ir vairāk jautājumu nekā atbilžu,

tāpēc 2015. gada kodekss tika pieņemts bez šī regulējuma. Diskusijas saistībā ar *ielu narkotikām* turpinājās pāris gadu vēlāk, uzsākot 2015. gada kodeksa pārskatīšanas procesu. Ieinteresētās personas norādīja, ka šo narkotiku lietošana ir uzskatāma par sabiedrības problēmu kopumā, kas nav saistīta ar sporta rezultātu uzlabošanu. Tika apgalvots, ka kokaīna pozitīva ietekme uz rezultātu iespējama tikai gadījumā, ja tas lietots sacensību laikā, bet vairāki skaļi Sporta arbitražas tiesas lēmumi norādīja, ka par sociālo narkotiku lietošanu sodi tiek piešķirti arī gadījumos, kad konstatēts, ka viela netīši lietota ārpus sacensībām un bez vēlmes uzlabot savus sportiskos rezultātus. Pēc vairāku gadu centieniem un diskusijām 1. janvārī tomēr spēkā stājās 2021. gada kodekss, kurā beidzot tika ietverts ļaunprātīgi lietotu vielu regulējums. Tagad par pašu galveno vērtību tiek noteikta veselība, parādot domāšanas maiņu un izceļot sportistu veselību kā primāro vērtību. Kodeksa 4. panta 2. punkta 3. apakšpunkts nosaka, ka «10. panta piemērošanas nolūkā ļaunprātīgi lietoto vielu vidū ir tās aizliegtās vielas, par kurām Aizliegto vielu un metožu sarakstā ir īpaši norādīts, ka tās ir ļaunprātīgi lietotas vielas, jo ar sportu nesaistītā sabiedrībā to lietošana bieži vien ir ļaunprātīga». Lai arī informācija par to, ka kodekss tiks papildināts ar ļaunprātīgi lietotu vielu regulējumu, bija zināma laicīgi, WADA ilgi izvērtēja, tieši kuras vielas tiks par tādām atzītas, līdz 2020. gada 30. septembrī oficiāli publicēja informāciju, ka par ļaunprātīgi lietotām vielām atzīts diamorfīns (heroīns), metilēndioksimetamfetamīns (MDMA/ekstāzi), tetrahidrokanabinols (THC) jeb marihuānas aktīvā viela un kokaīns. Izstrādājot šo sarakstu, ekspertu grupa noteica trīs būtiskus kritērijus, kuriem piepildoties viela varēja tikt atzīta par ļaunprātīgi lietotu, – tai ir jābūt sabiedrības problēmai un tā tiek lietota ārpus sportisko rezultātu uzlabošanas konteksta, šī viela ir aizliegta tikai sacensību laikā, kā arī šai vielai ir iespējams iegūt farmakokinētiskus rezultātus. Izpētot WADA testēšanas atskaites

TAGAD SAISTĪBĀ AR ŠĪM VIELĀM SPORTISTIEM DRAUDĒS DISKVALIFIKĀCIJA NO TRIM MĒNEŠIEM LĪDZ ČETRIEM GADIEM

no 2015. līdz 2019. gadam, redzams, ka šīs vielas tiek konstatētas pietiekami daudzos gadījumos. Metilēndioksimetamfetamīns piecu gadu laikā konstatēts 30 reizes, kokaīns 368 reizes, tetrahidrokanabinols 659 reizes, bet diamorfīns gan nav konstatēts ne reizi. Skaitļi ir pietiekami lieli, lai šo vielu lietošanu sportistu vidū uzskatītu par būtisku problemātiku. Šīs vielas pārsvarā lieto ar sportu nesaistītā veidā un tiek atzīts, ka to pozitīva ietekme uz rezultātu sportā ir tikai tad, ja tās tiek lietotas sacensību laikā. Tagad saistībā ar šīm vielām sportistiem draudēs diskvalifikācija no trim mēnešiem (ja sportistam izdodas sekmīgi pierādīt, ka ļaunprātīgi lietota viela ir lietota ārpus sacensību laika un nav lietota, lai uzlabotu savus sportiskos rezultātus) līdz četriem gadiem. Tāpat kodeksā paredzēta iespēja trīs mēnešu diskvalifikāciju samazināt vēl par diviem mēnešiem, ja sportists apņēmis cīnīties ar atkarību, kas radusies no vielu lietošanas, un sekmīgi iziet rehabilitācijas programmu. Latvijas Antidopinga birojs uzsācis mūsu valstī pieejamo rehabilitācijas programmu izvērtēšanu un apstiprināšanu. Runājot par ļaunprātīgi lietotām vielām, nepieciešams atcerēties, ka šajā kategorijā iekļautas sociālās narkotikas, kas aizliegtas lielā daļā pasaules

valstu. Izņēmums nav arī Latvija, jo par narkotisko un psihotropo vielu neatļautu iegādāšanos, glabāšanu, realizēšanu, lietošanu paredzēta kriminālatbildība. Līdz ar to Latvijas Antidopinga birojam nepieciešams izvērtēt, vai pēc ļaunprātīgi lietotu vielu konstatēšanas sportista analīžu paraugā būtu nepieciešams informāciju nodot arī Valsts policijai izmeklēšanas uzsākšanai. Tomēr katras antidopinga noteikumu pārkāpuma lietas apstākļus nepieciešams vērtēt individuāli. Heroīns, ekstāzi, kokaīns un tetrahidrokanabinols atstāj iespaidu uz jebkura cilvēka, ne tikai sportista veselību. Kokaīns un ekstāzi, kā arī citas vielas no stimulantu klases pastiprina galvas smadzeņu darbību un organisma uzbudināmību, tos mēdz izmantot, lai saasinātu uzmanību, uzlabotu koncentrēšanos, samazinātu nogurumu, bet šo vielu lietošana var radīt tik spēcīgu efektu, ka sportists nejūt noguruma apmērus un var pārtrenēties, kas var arī izraisīt nāvi. Heroīns ir opioīds – viela ar morfinam līdzīgu iedarbību. Tas ir spēcīgs pretsāpju līdzeklis, kas tiek izmantots kā apreibinoša viela. Sportisko sniegumu tas, tāpat kā citi narkotisko vielu klases līdzekļi, var uzlabot, nomācot sāpju sajūtu. Narkotiskās vielas (heroīns, fentanils, oksikodons un citas morfinam līdzīgas vielas) ir spēcīgi atkarību izraisoši līdzekļi. Lietojot tos, izstrādājas tolerance (nepieciešama aizvien lielāka deva, lai sasniegtu vielas iedarbību) un, pārtraucot lietošanu, sākas abstinences sindroms jeb paģiras – nelabums, vemšana, muskuļu un kaulu sāpes un vēlme pēc jaunas opioīdu devas uzņemšanas. Tā kā attīstās tolerance un devu ir nepieciešams palielināt, liels risks ir arī pārdozēt – tas var izraisīt komu vai pat nāvi. Marihuānas lietošana var radīt atmiņas traucējumus, paranoju un nemieru. **SA**

Pilnu rakstu, kurā stāstīts arī par Covid-19 laika ieviestajām pārmaiņām testēšanas procedūrās un konkrētām arbitražas lietām pēc kokaīna konstatēšanas sportista organismā, iespējams izlasīt www.diena.lv/sporta-avize.